

ŠUMARSKI LIST

GLASILO ŠUMARSKOG DRUŠTVA HRVATSKE

GODIŠTE 84

JANUAR—FEBRUAR

GODINA 1960

O PERSPEKTIVAMA ŠUMARSTVA NR HRVATSKE

Ing. FRANJO KNEBL, Zagreb

Šumarstvo Hrvatska prošlo je — kao i sve ostale grane privrede — u svojoj prošlosti kroz razne periode. U vrijeme postojanja Austro-Ugarske monarhije naša je zemlja bila bogata starim, zrelim šumama. Eksploatacijom tih šuma stvarana su u metropolama, Beču i Budimpešti, ogromna bogatstva. Samo vrlo mali dio dobiti, koja se je ostvarivala eksploatacijom naših šuma, investirao se je u izgradnju naše zemlje — u željeznice, puteve, a da ne govorimo o tome, da su još neznatnija sredstva ulagana nazad u šume. Za vrijeme biv. Jugoslavije politika se nije bitno izmijenila. Vlasnici najvećih preduzeća, koja su se bavila eksploatacijom naših šuma, bili su inostrani kapitalisti kojima je bio cilj samo da ostvare što veću dobit. Eksploatacija naših šuma vršila se kao u kolonijalnoj zemlji. Išlo se samo za time, da se izvuku što veće drvene mase bez obzira na to što će nastati sa kompleksima zemljišta sa kojih su te mase skinute. Vrlo se malo ulagalo u šumarstvo, u izgradnju šumskih komunikacija, u izgradnju objekata, uzgoj i t. d. Također se u drvenu industriju ulagalo samo do te mjere, da se ona osposobi da proizvodi polufabrikate za razvijenu drvenu industriju u metropolama.

Za vrijeme oslobodilačkog rata okupatori su nemilice haračili po našim šumama tamo gdje su mogli. Zahvaljujući borbi, koju su vodili naši narodi, svake godine su se smanjivali kompleksi dostupni okupatorima tako, da su od njih najviše stradale šume u neposrednoj okolini njihovih uporišta, dok su ostale sačuvane. Tako se je zahvaljujući narodno-oslobodilačkoj borbi šumski fond za vrijeme okupacije popravio.

Poslije Oslobođenja šume su pomogle našem narodu da lakše zaliječi rane, koje mu je okupator nanio. Trebalo je u kratkom roku podići na hiljade popaljenih kuća, obnoviti željezničke pruge koje su Nijemci pri odstupanju uništili kidajući pragove, izgraditi barem provizorne mostove da bi se mogao uspostaviti cestovni saobraćaj i t. d. Sve te zadatke mogli su naši radni ljudi izvršiti lakše, zahvaljujući činjenici da smo raspolagali sa šumama. I kasnije, poslije 1948. god., kada su nas zemlje Istočnog bloka htjele ekonomskom blokadom baciti na koljena, naše šume i proizvodi drvene industrije pripomogli su da lakše savladamo blokadu. U to vrijeme najveću stavku u našem izvozu činili su proizvodi šumarstva i drvene industrije, te su — posebno u Hrvatskoj — iznosili preko 50% našeg cjelokupnog izvoza. Devizama doblivenim iz šumarstva i drvene industrije

dizani su naši prvi industrijski objekti. Po prvi puta u našoj historiji naši narodi su osjetili u punoj mjeri vrijednost šuma, kao i to da dobit ostvarena u našem šumarstvu i drvnoj industriji služi narodu.

Međutim iako je očita korist koju smo imali i imamo od naših šuma, ne bi mogli reći da smo se uvijek pravilno odnosili prema našim šumama i šumarstvu. Iako je od Oslobođenja do danas društvo stalno ulagalo sredstva u izgradnju šumskih komunikacija, u pošumljavanje goleti, u melioraciju i t. d. — rezultati postignuti na tim radovima ne mogu nas zadovoljiti.

Otvorenost naših šuma komunikacijama — a time i mogućnost intenzivnijeg gospodarenja — te upotreba mehanizacije ne može nas zadovoljiti. Dok u evropskim zemljama u kojima se vrši intenzivno gospodarenje u šumama na 1000ha šuma ima 10—15 km puteva, kod nas ima svega oko 3 km na 1000 ha. Tako slaba otvorenost naših šuma ne omogućava intenzivno gospodarenje sa primjenom mehanizacije.

Prema statistikama u periodu od 1945. do 1958. g. pošumljeno je na teritoriju NR Hrvatske 119.000 ha. To je svakako impozantna cifra. Međutim ako se analiziraju rezultati toga pošumljavanja onda ne možemo biti zadovoljni. Na mnogim mjestima pošumljavanja nisu uspjela. Činjenica je, da degradiranih šumskih površina napreduje bržim tempom od tempa melioracije degradiranih površina. Prirast u našim šumama iznosi — uzevši u cjelini sve površine — 2,5—3 m³ po ha. U evropskim zemljama u kojima se napredno gospodari taj prosjek iznosi 6—9 m³ po ha. A ako se primjeni plantažni uzgoj brzorastućih vrsta postižu se rezultati od 20—30 m³ po ha.

Eksploatacija naših šuma vrši se isto onako kako se ona vršila prije stotine godina. Mehanizacija (kamioni i traktori) upotrebljava se samo kod prevoza trupaca i ostalog materijala od šumskih stovarišta do pilana. Mehanizacije za transport unutar šume, za izvlačenje trupaca nemamo. Također je u upotrebi vrlo mali broj motornih pila, žičara i dr. Zbog toga su troškovi eksploatacije u mnogim područjima vrlo veliki. Zbog nedostatka mehanizacije u eksploataciji kao i zbog pomanjkanja industrijskih kapaciteta sposobnih da preraduju t. zv. otpadno drvo, ostaje nam da trune u šumi godišnje do 800.000 m³ drvene mase.

Prevladavajuća vrst u našim šumama je bukva. Zbog toga kod današnjeg stepena razvijenosti i strukture naše industrije drveta naš šumski fond ima relativno nisku vrijednost. Četinari kao daleko rentabilnije i vrednije vrste učestvuju u šumskom fondu Hrvatske sa svega 20%. Dosada je malo urađeno na tome, da se unašanjem četinara u lišćarske šume poveća prirast i vrijednost tih šuma. Čak se i skromni zadaci zacrtani petogodišnjim planom ne izvršavaju dijelom zbog pomanjkanja iskustva, a dijelom zbog pomanjkanja sredstava.

U poslijeratnom periodu, kada se zbog ekonomske blokade morala vršiti sječa i u onim šumama u kojima nije uspjelo prirodno podmlađivanje, stvoren je veliki broj šikara od kojih društvo nema nikakve koristi. Osim toga naslijeđili smo velike površine degradiranih šuma, grabovih i bukovih panjača. Iako su mnoge takve »šume« na relativno dobrom tlu, prirast je u njima i po količini, a pogotovu po vrijednosti vrlo malen. Mnoge od tih površina pogodne su za uzgoj brzorastućih lišćarskih i četinarskih šuma. Konverzijom tih šuma u plantaže i kulture — a gdje za to postoje uslovi u kombinaciji sa poljoprivrednom proizvodnjom — može se nacionalni dohodak sa tih površina udese-terostručiti. Isto tako postoje ogromne površine vriština i šikara u Lici, Kordu-

nu i Baniji na kojima odlično mogu uspijevati brzorastući četinari. Na primjernoj plohi u šumi Jasikovac kod Gospića prirast je bijelog bora bez ikakve obrade preko 10 m³ po ha. Sigurno je, da bi se sa nužnom obradom tla i primjenom agrotehničkih mjera, te sa upotrebom prvorazrednog sadnog materijala taj prirast mogao znatno povećati. A ako imamo u vidu da se celulozno drvo može proizvesti u kratkoj ophodnji (svega 10—20 godina) — onda nam se u tim krajevima ostvaruju perspektive za razvitak sirovinke baze za industriju celuloze i raznih umjetnih ploča.

Izložene činjenice pokazuju, da sa sadanjim stanjem koje vlada u šumarstvu Hrvatske ne možemo biti zadovoljni. Dok smo u ostalim granama privrede - u industriji te u poljoprivredi naročito — u zadnjih nekoliko godina postigli ogromne rezultate, u šumarstvu nismo išli naprijed, a u nekim smo područjima čak i nazadovali. Ako bi dalje trpjeli takvo stanje i ne bi razvili tu granu privrede, to bi se negativno odrazilo na razvoj ostalih privrednih grana naše Republike, a također bi sprečavalo podizanje životnog standarda naših ljudi.

Osnovni su razlozi takvog stanja, što se prema šumarstvu nije vodila politika, koja bi jasno odredila što hoćemo da postignemo u toj privrednoj grani, što se na šumarstvo nisu primjenjivale mjere koje su se primijenile u drugim granama privrede i što su dosada ulagana sredstva bila premalena da bi se tu granu privrede podiglo na jedan viši stepen.

U posljednje vrijeme su pitanju šumarstva najodgovorniji faktori u Saveznom izvršnom vijeću, a isto tako i u Izvršnom vijeću NR Hrvatske posvetili punu pažnju. U vezi donošenja novog Zakona o šumama — obzirom na to da je stari zakon, koji je izdan 1947. god. zastario i da i on predstavlja kočnicu za razvoj te privredne grane — razvila se široka diskusija o zadacima, statusu i perspektivama našeg šumarstva. Kao rezultat tih diskusija može se ustanoviti da su se svi odgovorni faktori složili u tome, da je šumarstvo važna privredna grana i da se na nju kao takvu trebaju primijeniti one mjere, koje se u ostalim granama naše privrede primjenjuju već nekoliko godina i koje su dovele do snažnog razvoja tih privrednih grana. Između ostalog u te mjere spada davanje šumarstvu statusa privredne grane, uvođenje sistema radničkog samoupravljanja, nagrađivanje po učinku i dr. Također su se najodgovorniji faktori složili i u tome, da u šumarstvo kao važnu granu naše privrede treba u budućnosti ulagati veća sredstva nego dosada, da se na taj način povećaju prihodi sa šumskog zemljišta i da se stvori potrebna sirovinke baza za snažniji razvoj drvne industrije.

S obzirom na to, da Savezni zakon o šumama nije još izašao, a da se ne bi izgubilo godinu dana, Izvršno vijeće NR Hrvatske odlučilo je, da privremenom Uredbom omogućiti šumarstvu da se organizira na novim principima i na taj način omogućiti da se već u ovoj godini počne sa intenzivnijim radom na tom području privrede. Uredba o organizaciji šumarstva koju je Izvršno vijeće nedavno donijelo predviđa, da se na teritoriju NR Hrvatske formiraju šumska gospodarstva kao privredne organizacije. Ta gospodarstva će obuhvaćati takve komplekse šumskog zemljišta, koji sačinjavaju prirodno ekonomsku cjelinu i koji obezbjeđuju potrajno gospodarenje.

U većini slučajeva paklapat će se granice tih šumskih gospodarstava sa granicama današnjih kotareva, a tamo gdje će se vršiti eventualne korekcije zbog toga, što se neko šumsko područje nalazi na teritoriju dvaju ili više kotareva

učinit će se to u saglasnosti s odgovarajućim kotarevima. Zadatak je tih gospodarstava da se bave uzgojem, njegovom, zaštitom i eksploatacijom šuma, da se bave lovnom privredom te, da bi se zemljište što racionalnije koristilo, i poljoprivrednom proizvodnjom gdje za to postoje uslovi.

Novo formirana šumska gospodarstva omogućit će u prvom redu potrajno gospodarenje na većim šumskim kompleksima. Dosadanje rascjepkane šumarije nisu često mogle da vode potrajno gospodarenje, jer su površine šuma koje su one obuhvatale bile premale, te prema tome često nisu imale potreban raspored dobnih razreda. Osim toga, takve šumarije onemogućavale su da stručnost šumarskog osoblja dođe do punog izražaja. Upravitelji šumarija bavili su se daleko više administrativnim poslovima nego radom u šumama, a nisu niotkuda dobivali stručnu pomoć. Novo formirana gospodarstva omogućit će da se izvrši koncentracija stručnjaka po pojedinim granama djelatnosti (za uzgoj, za eksploataciju, za zaštitu, za sjemenarstvo, za plantažne šume i t. d.) tako da će rukovodioci na šumarijama moći dobiti punu stručnu pomoć.

Nova organizacija omogućuje također da se u uzgojne radove i njegu postojećih šuma ulažu veća sredstva nego dosada, te da se na taj način prirast u tim šumama poveća. Da se daleko bržim tempom nego dosada vrši unošenje četinaru a malovrijedne bukove i grabove šume. Nova organizacija omogućuje daleko veću primjenu mehanizacije nego sadanja, jer će se moći koncentrirati sredstva za nabavku te mehanizacije, a osim toga se ona na većem kompleksu može daleko racionalnije iskoristiti nego na dosadašnjim šumarijama. Nabavit će se mehanizacija za uzgojne radove, za eksploataciju, za njegu šuma, za podizanje plantaža i t. d.

Naša Republika preuzela je obavezu da u 20-godišnjem periodu podigne oko 450.000 ha plantaža od toga oko 220.000 plantaža topola i ostalih brzorastućih lišćara i oko 230.000 ha kultura i plantaža četinaru. S tim u vezi pred novo stvorenim šumskim gospodarstvima stoje veliki zadaci. U prvom redu trebat će izlučiti površine na kojima će se vršiti plantažiranje. U obzir dolaze površine koje se danas nalaze pod šikarama, grabovim panjačama i drugim malovrijednim sastojinama, koje ne daju gotovo nikakvog prihoda. Osim toga dolaze u obzir površine koje se danas smatraju poljoprivrednim iako na njima zapravo ne raste ništa (razne šikare i pašnjaci na teritoriju između Save i Drave te vrištine i bujadare na teritoriju Like, Korduna i Banije). Na svim onim površinama gdje za to postoje uvjeti, proizvodit će se pored drvene mase i poljoprivredni proizvodi, u prvom redu razne krmne smjese, da bi se zemljište što racionalnije iskoristilo i da bi se stvorilo potrebno đubrivo za đubrenje plantaža. Ako bi se silazna hrana proizvodila samo na $\frac{1}{3}$ od gore spomenutih površina moglo bi se uz primjenu modernih agrotehničkih mjera proizvesti silazne hrane za ishranu pola miliona goveda godišnje, što iznosi po prilici polovinu današnjeg stočnog fonda NR Hrvatske.

Da bi se mogli izvršiti tako krupni zadaci bit će potrebno da se izgradi stalna radna snaga u šumarstvu. Poznato je, da danas uglavnom sve radove na eksploataciji i na uzgoju vrši sezonska radna snaga. Iz godine u godinu sve je teže naći takvu radnu snagu, jer nitko neće da se upošljava samo za 3—4 mjeseca u godini dana. Osim toga efekat rada takvih radnika je vrlo nizak. Uvođenjem mehanizacije u sve vrste radova u šumarstvu stvorit će se izjstant broj visokokvalificiranih radnika. Stalni radnici će iz godine u godinu sticati

iskustva na praksi i preko raznih kurseva, tako da će vremenom postati specijalisti za eksploataciju, uzgojne radove, njegu, plantažiranje, izgradnju komunikacija i druge poslove. Ti radnici će preko cijele godine biti zaposleni na šumskim gospodarstvima, te će se prema tome moći o njima voditi daleko veća briga nego o dosadašnjoj sezonskoj radnoj snazi. Njihovi će se životni uslovi iz godine u godinu poboljšavati, moći će se graditi stanovi za njihov smještaj, jednom riječi stvorit će se za te radnike uslovi kao i u ostalim granama naše privrede. Uz takve uvjete ne će biti teško naći potrebnu radnu snagu. A sigurno je da će efekat takvih radnika biti daleko veći nego efekat dosadašnjih sezonaca.

I naša drvna industrija doživjet će u najskorijoj budućnosti vidan napredak. Već u ovoj godini su u izgradnji ili će se početi graditi cijeli niz takvih industrijskih postrojenja, koja će moći prerađivati ne samo pilansku oblovinu, nego će počivati na sirovini kojom naše šume obiluju, a to je t. zv. ogревно i otpadno drvo. Fabrike celuloza, iverica, panel-ploča, opal-ploča, suhe destilacije i druge omogućit će da se u našim šumama proizvede daleko veći procenat tehničkog drveta. To će imati svakako znatnog utjecaja na razvoj šumarstva jer bez napredne, moderne drvne industrije ne može biti ni naprednog šumarstva.

Mi ćemo u bližoj perspektivi i u sadanjim šumama moći povećat sječu, ali samo pod uslovom da se u njima primijeni najintenzivnije gospodarenje. To znači, da se izgrade komunikacije koje će omogućiti da se u kraćim vremenskim periodima vraćamo na pojedine površine bilo zbog eksploatacije, bilo zbog uzgojnih radova. Osobito velike mogućnosti postoje na polju proređivanja sadanjenih mladih i srednjedobnih sastojina, gdje će se dobiti velike količine drvne mase, a kojim radovima će se istovremeno podići i kvalitativni i kvantitativni prirast u tim šumama. S obzirom na to da ćemo već ove godine početi sa radovima na podizanju plantaža i intenzivnih kultura, kojima će se povećati prirast u našim šumama to ne postoji opasnost, da bi se zbog većih zahvata u bližoj budućnosti smanjio šumski fond.

Kako se iz izloženog vidi pred šumarstvom naše Republike stoje veliki zadaci. Za njihovo izvršenje trebat će mobilizirati sve raspoložive snage. U zadnjih nekoliko godina nisu postojali objektivni uslovi da se razvije inicijativa osoblja koje radi u šumarstvu. Osim toga smo mi šumari odgojeni pod utjecajem njemačke doktrine prema kojoj šumar treba da ispolji svoju aktivnost i znanje samo na t. zv. apsolutnom šumskom zemljištu t. j. tamo gdje ne mogu da uspijevaju druge kulture. Tamo gdje šumari nisu bili opterećeni takvim shvatanjem i gdje se počelo sa podizanjem šuma na dobrim tlima (kao na pr. u Italiji i Južnoj Africi) pokazalo se da šuma može da odbacuje tako velike prihode da oni ne zaostaju za prihodima najintenzivnije poljoprivrede.

Nova organizacija zahtijevat će da inženjer šumarstva daleko više misli kao ekonomista nego dosada. Iz zemljišta, koje je povjereno šumskim gospodarstvima treba izvući što veće prihode, a da se kraj toga kvalitet šuma i šumskog zemljišta stalno podiže. Osim toga, trebat će daleko veću pažnju nego dosada posvetiti iskorišćavanju raznih sporednih šumskih proizvoda, koji u velikoj mjeri mogu pridonijeti rentabilnom gospodarenju. S obzirom da su veliki kompleksi zemljišta, kojima će gospodariti šumska gospodarstva općenarodna svojina, to postoje uslovi da se kao i na poljoprivrednim dobrima uvedu najmoderniji načini obrade tla. U novoj organizaciji će i lik šumarskog inženjera, tehni-

čara i lugara biti drugačiji nego u dosadašnjim uslovima. Za sve njih stvara se daleko šire polje rada nego dosada. Primjena nagrađivanja po učinku utjecati će na to da će se razviti inicijativa kod svakog pojedinca, te će se to sigurno povoljno odraziti na kvalitet radova.

Kod pomaganja izvršavanja naprijed navedenih zadataka »Šumarski list« treba da odigra značajnu ulogu. Iako se problematikom intenzivnijeg gospodarenja u našim šumama te primjenom mehanizacije u šumarstvu bave Šumarski Institut i Šumarski fakultet, iako će se instituti u Novom Sadu (za brzorastuće lišćare) i u Karlovcu (za brzorastuće četinare) baviti problematikom podizanja brzorastućih šuma, to neće biti dovoljno da što brže dođemo do određenih definitivnih rješenja. Od operative će u mnogome zavisiti brzina preorijentacije na novi način gospodarenja. Zbog toga će se stečena iskustva na jednom gospodarstvu prenositi na ostala. A »Šumarski list« treba da bude mjesto, gdje će se ta iskustva iznositi i sumirati.

